

Милан Дајић

Мастер економиста
Витина
d.milan@hotmail.rs

Марко Тодић

Универзитет у Приштини
Економски факултет Косовска Митровица
Мастер студије Пословне економије
taki93todic@hotmail.com

ПРОБЛЕМ НЕЗАПОСЛЕНОСТИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Апстракт: *Незапосленост је један од најважнијих друштвених и економских проблема данашњице не само у Србији већ и свуда у свету. Може се рећи да проблем незапослености, његови узроци и приступ његовом решавању све више заокупља пажњу скоро свих земаља света управо због драматичних импликација које за собом носи. С обзиром на то да се свакодневно сусреће, њена појава и значење изгледају јасни сами по себи. Међузависност тржишта рада и становништва дефинисана је чињеницом да основна полуга тржишта рада, односно радна снага, зависи од броја становника као и од структуре становништва, како по узрасту тако и на основу пола, образовања, културе, здравственог стања и слично. Веома је битно да тржиште рада буде ефикасно, јер на тај начин као повратна спрега повољно утиче не само на број становника него и на квалитет живота и његов општи просперитет. Иначе, тржиште рада Србије данас карактерише велика незапосленост.*

Кључне речи: незапосленост у Србији, мерење незапослености, незапосленост на КиМ, ублажавање незапослености.

УВОД

Модерно доба је наметнуло привредну експанзију која се заснива на знању, односно на такозваним нематеријалним факторима. То ствара додатне проблеме, при чему, наравно, ти проблеми нису заобишли ни тржиште рада. Долази до промене природе посла, организације рада, мења се, такође, комплетан систем образовања као и начин напредовања. Све је мањи број радника који ће свој радни век окончати бавећи се искључиво једном врстом посла. Осим тога, нове технологије у великој мери утичу на повећање нивоа незапослености, јер одређени стручни профили радника једноставно постају трајно непотребни. Рецимо, ако предузеће примењује такозвану процесну производњу која подразумева најкомплекснију технологију, онда је процес конверзије инпута у аутпуте готово потпуно аутоматизован и без директног учешћа људи. Дакле, улога људи је само у процесу управљања процесом и у контроли тог процеса.¹ Такође, прогнозира се да ће за двадесет година сваког другог радника заменити машина, управо из разлога што је дигитална револуција у последњих тридесет година узроковала укидање мноштва радних места. Дактилографи, продавци карата, банкарски службеници и радници у производњи остајали су без посла баш као некада ткачи.

Обим, структура и тренд незапослености у Србији попримили су размере које представљају тежак политички, економски и социјални проблем, који битно ограничава могућност реформских промена и угрожава радни и социјални положај великог дела становништва. Број запослених се врло споро повећава, док број незапослених у последњих неколико година стално расте, нарочито крајем лета када је изражено пријављивање на евиденцију незапослених особа након завршетка одређеног школовања. Ово показује колико је успорен и слаб прелаз из школе у свет рада. Незапосле-

¹Петковић М., Јанићијевић Н., Богићевић Миликић Б., *Организација*, Центар за издавачку делатност Економског факултета у Београду, Београд, 2008, стр. 132.

ност, по правилу, смањује производњу и укупни доходак. Такође, повећава неједнакост, јер незапослени губе много више него запослени. Она умањује људски капитал. У број незапослених лица стално улази број младих школованих људи који стално траже посао. Одређени број људи је некада радио, остао без посла и након дугог и неуспешног трагања за новим послом одустао од даљег тражења.

Поред бројних других проблема и проблем незапослености није заобишао ни Косово и Метохију. Највише је без посла оних који су завршили средњу школу и то економску, али има и оних са дипломом високе стручне спреме.

Битно је прикупљати податаке о незапосленима, односно, мерити незапосленост што је задатак Завода за статистику рада који сваког месеца објављује податке о незапослености и осталим аспектима тржишта рада. На почетку рада указаће се на незапосленост у Републици Србији. Приликом разматрања стања незапослености у Србији, указаће се и на неке облике предлога за њено ублажавање.

НЕЗАПОСЛЕНОСТ У СРБИЈИ – ПРИСТУП ПРОБЛЕМУ И УЗРОЦИ

Један од кључних проблема са којим се суочава српско друштво последњих година и деценија, а који утиче на све аспекте друштва и на све генерације јесте незапосленост. Укупан број запослених у другом кварталу 2017. године процењује се на 2.061.520. Процене показују да је од укупног броја запослених 1.633.136 људи радило у сектору правних лица, предузетника и запослених код њих, лица која самостално обављају делатност било је 342.172, док се остали, њих 86.612, воде као регистровани индивидуални пољопривредници.² У овом је периоду највећи пад незапослености евидентиран у прерађивачкој индустрији, здравственој и социјалној заштити, образовању, трговини, саобраћају и пољопривреди.

²<http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/02/58/95/zp22092017.pdf>, доступно дана: 25. 9. 2017.

Међутим, стопа незапослености се стално повећава што је показатељ недовољне инвестиционе активности у земљи. Посматрано према годинама старости, у 2016. години половина незапослених, тј. 286.457 лица (50,8%) припадало је двома најмлађим старосним групама (15–24 и 25–34).³

У Србији је у августу 2014. године било 757.243 незапослених особа на евиденцији Националне службе за запошљавање, док је стопа незапослености грађана доби од 15. до 64. године у другом кварталу била 21,2 одсто.⁴

Иначе, разочаравајућа је чињеница да незапосленост нарочито погађа младе, као једну од рањивих друштвених група, код које завршетак образовања и улазак на тржиште рада представља преломно раздобље у животу. Подаци Националне службе за запошљавање указују на неравномерну заступљеност незапослености у различитим групама популације, те тако стопа незапослености младих заузима највећи удео укупне незапослености у Републици Србији.

Статистика која показује стопу незапослености у различитим групама популације је застрашујућа, више од 50 одсто младих не ради, а велики број већ дуже време не тражи посао. Управо из тих разлога на Конференцији о запошљавању младих, одржаној 10. јула 2014. године, донесен је закључак да је потребно успоставити добар модел образовања који ће препознати тржиште.

Осврнимо се најпре на званичне податке Републичког завода за статистику, у оквиру Анкете о радној снази за други квартал 2017. године. Укупна стопа незапослености у Србији према најновијим подацима износи 11,8%. И док је укупна стопа незапослености ове године нешто мања него у исто време 2016. године (када је износила 15,3%), стопа незапослености младих се повећала са 49,7% на 52,8% (Репу-

³Национални акциони план запошљавања за 2017. годину, <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2017/01/Nacionalni-akcioni-plan-zaposljavanja-za-2017.-godinu.pdf>, доступно дана: 28. 9. 2017.

⁴Ево колико званично има незапослених у Србији, <http://www.pravda.rs/2014/09/17/evo-koliko-zvanicno-ima-nezaposlenih-u-srbiji/>, доступно дана: 20. 9. 2017.

блички завод за статистику, 31.јул 2017.).⁵

О неповољном положају младих сведочи и податак да је највећи број незапослених у старосној групи од 25 до 29 година (100.927), а потом у старосној групи од 20 до 24 година (90.528). Тренд повећавања броја незапослених у наведеним старосним групама траје од 2008. године, и за сада нема назнака да ће бити прекинут. Важно је, такође, напоменути да ове стопе надмашују стопе незапослености младих у већини суседних земаља, али и земаља Европске уније.

Генерација за генерацијом остаје неприлагођена тржишту – са једне стране, млади стичу образовање које тржишту није потребно, а са друге стране, често се дешава да немају вештине и знања које послодавци траже. Повећање стопе запослености младих у Србији представља сложен и захтеван изазов за Владу на националном, покрајинском и локалном нивоу. Проналажење одрживих решења за проблем високе незапослености и недостатка могућности запошљавања младих захтева доношење политика базираних на чињеницама и сарадњи између различитих сектора и различитих актера. У том контексту највеће изазове представљају недовољно искоришћени капацитети институција на националном, покрајинском и локалном нивоу у смислу међусекторске координације, развоја политика базираних на чињеницама, али и систематског спровођења усвојених политика. Поред тога, велику слабост представља и недостатак система праћења примене политика који би омогућио мерење остварених резултата као и ефекте потрошених средстава.

Узроци незапослености

Када се нека привреда суочи са масовном незапосленошћу, прво питање које се у том случају поставља јесте да ли је то можда последица неочекиваног природног прираштаја становништва, односно, додатне понуде рада која не

⁵<http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=2>, доступно дана: 30. 9. 2017.

може да буде апсорбована. Може се рећи да је први узрок незапослености прираст становништва управо из разлога што је природно очекивати да ће се број људи у радном добу стално мењати, што ће, наравно, имати утицаја и на тржиште рада, али и на социјалну политику. Предвиђа се да ће до 2025. године број становника премашити цифру од 7,9 милијарди људи што ће битно погоршати квалитет живота.

Међутим, процењени број становника у Републици Србији бележи пад у периоду од 2011. до 2017. године. Тако да је почетком 2017. године процењено да има око 7.040.272. становника.

Табела 1. Број становника у Републици Србији у периоду од 2011. до 2014. године

Година	Број становника
2011.	7.258.753
2012.	7.199.077
2013.	7.181.505
2014.	7.164.132

Међутим, без обзира на то што се сматра да је један од узрока повећања незапослености прираст становништва, на примеру наше земље се може видети да се са падом броја становника у наведеном периоду стопа незапослености повећава, осим у 2014. години када долази до смањења исте.

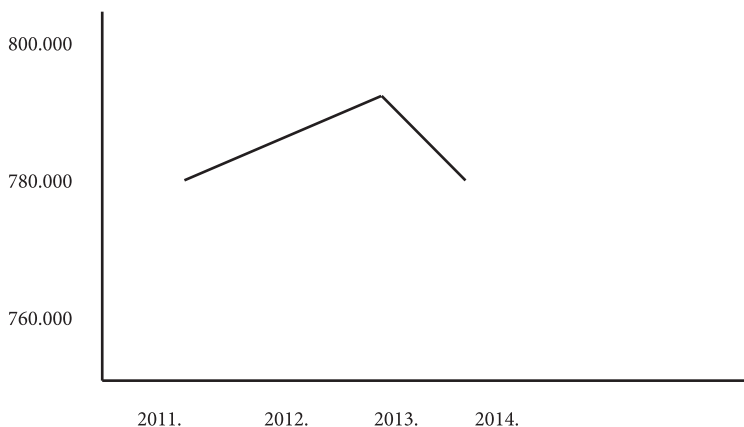
То се може видети из следеће табеле:

Табела 2. Број незапослених лица у Републици Србији у периоду од 2011. до 2014. године

Година	Број незапослених лица у Србији
2011.	760.000
2012.	762.576
2013.	792.888
2014.	757.243

Наведено се графички може приказати на следећи начин:

Графикон 1. Кретање незапослености у периоду од 2011. до 2014. године у Р. Србији

Из дате табеле се може видети колики је број незапослених лица у Србији у периоду од 2011. до 2014. године. Из приложеног се, такође, види да се број незапослених лица повећавао од 2011. до 2014. године, међутим, у 2014. години се број незапослених лица смањује. Ипак, постоји сумња да садашња власт злоупотребљава податке о броју запослених људи – а све то чини са једним основним циљем а то је очување интереса такозване политичке елите.

Као други узрок незапослености могу се навести технолошке промене, чије је дејство у новом добу доминирајуће. Такође, и ригидност тржишта рада има битан утицај на стопу незапослености у свакој привреди. Овде се полази од тезе да флексибилно тржиште рада подразумева пад надница уколико дође до привредне рецесије и пада потражње за радом. Уколико до тога дође, тржишно се прилагођавање остварује преко нивоа запослености. Овај је аргумент нарочито важан у модерном добу управо због ограничене конкурентности на тржиштима рада.

Иначе, флексибилност тржишта рада један је од битних

критеријума при одређивању нивоа конкурентске снаге једне привреде, па се самим тим може рећи да пораст флексибилности тржишта рада представља неопходан услов привредне конкурентности и привредног раста. Један од узрока је и сама чињеница да млади углавном стичу образовање које тржишту није потребно што са друге стране подразумева да они немају вештине које послодавци траже. На пример, у Републици Србији је међу незапосленима убедљиво највише економиста и правника, а најдефицитарнија занимања су ветеринари, лекари специјалисти, дипломирани фармацеути.

Битан утицај има и пол становништва. Тако су, рецимо, жене више погођене незапосленошћу у односу на мушкарце упркос вишем образовном нивоу. Стопа незапослености жена била је знатно већа у односу на стопу незапослености мушкараца у скоро целом посматраном периоду. Самим тим, говори се о дискриминацији жена, па одређена истраживања показују да је свака друга жена која тражи посао или свака осма запослена жртва дискриминације.

Незапосленост на Косову и Метохији

На територији Косова и Метохије, према подацима Националне службе за запошљавање, посао тражи 23.897 лица,⁶ у овом случају доминира број незапослених жена, тако да од наведеног броја незапослених лица 13.709 чине жене.

У децембру 2013. године из буџета је било запослено 80.816 лица, што је за 1635 више него на крају 2012. године. Од јануара 2008. године број запослених на буџету је повећан за 6473 лица.⁷

Највише је без посла оних који су завршили средњу школу, и то економску, али има и оних са дипломом високе стручне спреме. Статистика показује да постоји вишак меди-

⁶У Националној служби за запошљавање није било података који је проценат незапослених Срба у односу на радно способну популацију, јер Републички завод за статистику није обрађивао податке са КиМ.

⁷UNMIK Kosovo: Zaposleni, prosečne zarade i fond zarada iz budžeta u 2013, <https://www.makroekonomija.org/unmik-kosovo/unmik-kosovo-zaposleni-prosečne-zarade-i-fond-zarada-iz-budžeta-u-2013/>, доступно дана:10. 9. 2017.

цинског особља, вишак пољопривредних занимања, правника итд. Иначе, најтраженији су инжењери свих профила – информатике, грађевине, машински, електротехнички, као и производна занимања, нарочито у грађевинарству, као што су тесар, зидар, заваривач, али и професори енглеског језика и информатике.

Највише плата из буџета примили су запослени у образовању (34.405), затим у јавном реду и миру (14.646), здравству (14.095) и општим услугама (13.824). У свим овим делатностима регистрован је раст броја запослених у 2013. години.

По подацима Приштине, стопа незапослености на Косову и Метохији је највећа у Европи, и она износи 72 одсто.

Проблем незапослености, посебно Срба, изражен је од рата до данас, а то се одразило на територију централног Косова, Метохије, али и Косовског Поморавља, где су радници истерани са својих радних места.

На пример, више од 90 одсто Срба протерано је 1999. године из термоелектране у Обилићу.

Велика незапосленост је и у Косовском Поморављу⁸ где је од 40.000 Срба више од 50 одсто радно способно, док само пет одсто људи једва зарађује за хлеб. По подацима Националне службе за запошљавање, у 2013. години 5938 особа било је на тржишту рада од којих 59 одсто чине жене. Од тог броја највише је неквалификованих – 2664, а посао је чекала 141 особа са вишом школом. На списку незапослених је било и 59 дипломаца, највише са завршеним економским факултетом.

У 2014. години на евиденцији незапослених лица филијале Ђилане било је укупно 5464 лица, од тога у Партешу 1034, у Шилову (обухвата и општину Ново Брдо) 1816 лица, у Клокоту 657, Ранилугу 1098 и Косовској Каменици 858 лица.

У Косовском Поморављу има 2648 корисника привремене новчане накнаде, и то: у општини Ђилане 1384, у општини

⁸Косовско Поморавље се налази на истоку Косова и Метохије и до рата 1999. године центар овог региона био је у Ђилану. У граду Ђилану до доласка НАТО снага и мисија УН-а, а након тога Европске уније, живело је више од 15.000 Срба, а данас једва тридесет.

Косовска Каменица⁹ 966 и у општини Витина¹⁰ 298.

Поред незапослености постоје и бројни други проблеми који заокупљају људе на овим просторима. Рецимо, изузетно је отежана слобода кретања. Проблем у Косовском Поморављу је, такође, и функционисање мобилне телефоније с обзиром на то да српски мобилни оператери не могу да нађу решење како да се српском живљу обезбеди сигнал из Србије. Са друге стране, због незапослености многи Срби су приморани да се боре са честим искључењем струје јер су изузетно високи износи које треба да плаћају косовској Електроенергетској корпорацији. Из свих тих разлога све се више младих Срба одлучује да бољи живот потраже као азиланти у земљама Европе. Постоји податак да је само из села Пасјана од самопроглашења независности отишло 46 породица са 192 члана.

МЕРЕЊЕ НЕЗАПОСЛЕНОСТИ

Постоје два основна начина прикупљања података о незапосленима. Први се односи на евиденцију незапослених пријављених у заводима за запошљавање, а други на периодично анкетирање узорка радне снаге. Службе запошљавања, основане у сврху помоћи незапосленима, региструју особе које траже запослење, а послодавцима дају податке о расположивим радницима. Нуспроизвод ове службе је евиденција незапослених која служи као извор статистичких података о њиховом броју. Предности овог извора су једноставност, мали трошкови прикупљања података те доступност података. Постоје, међутим, и бројна ограничења. Свака промена у критеријумима за остваривање накнаде мења и број регистрованих особа. Неке особе се јављају само због зараде а да заправо не траже посао.

Иначе, зараду, у смислу члана 105 Закона о раду чини «зарада која садржи порез и доприносе који се плаћају из зараде коју је запослени остварио за обављени рад и за време

⁹У Косовској Каменици живи 8136 Срба у 36 српских и 6 мешовитих села.

¹⁰У Косовској Витини 3100 Срба живи у шест српских села.

provedeno na radu, zatim увећана зарада, накнада зараде и друга примања осим: накнаде трошкова за долазак и одлазак с рада, за време provedeno на службеном путу у земљи и у иностранству, отпремнине при одласку у пензију, солидарне помоћи, јубиларне награде, накнаде трошкова погребних услуга и накнаде штете због повреде на раду или професионалног обољења».

Постоје и особе које задовољавају све критеријуме незапослености, али самостално траже посао због чега нису евидентирани у заводу за запошљавање. Осим тога, ова служба евидентира само незапослене, али не и укупну радну снагу. Будући да је завод примарно организован за статистичке потребе, проблем представљају и застарели подаци који се не бришу у размацима потребним за прецизну евиденцију. Због различитих прописа у појединим земљама ове податке је немогуће упоређивати, као ни податке једне земље у различитим раздобљима уколико су се прописи мењали.

Анкета узорка радне снаге једини је задовољавајући начин прикупљања података о незапослености на националној основи у складу са одговарајућим међународним стандардима. Главна предност ове методе јесте прикупљање података у складу с међународним стандардима тако да се могу међусобно упоређивати. Ипак, упоредивост није потпуна због различитих честица коришћених у анкетама, али и због различитог третирања критеријума активности тражења посла. Главни недостаци овог начина прикупљања података су технички, методолошки и статистички проблеми узорка, упитна веродостојност одговора испитаника, тешкоће у интерпретацији промена у стопи незапослености између две анкете и др. Осим тога, поступак низискује велике трошкове, а подаци су доступни само у тренутку прегледа.

Подаци о незапослености из ова два извора заправо представљају две различите скупине података које се делимично преклапају. Ако је преклапање велико, односно, ако представља велики постотак укупне незапослености по оба ова критеријума, те ако су укупне величине приближно

исте, регистрована незапосленост се може употребљавати као релативно поуздана апроксимација незапослености по одговарајућим стандардима за раздобља између две анкете узорка радне снаге. У стабилним условима тржишта рада разлика између података добијена из ова два извора мала је и прилично стабилна.

Стопа незапослености је мерило броја незапослених и укупно расположивих ресурса радне снаге изражено као постотак. Израчунава се тако што се укупан број незапослених подели збиром запослених и незапослених лица, а након тога се добијени коефицијент множи бројем 100.¹¹ Због своје јасноће и једноставности представља најчешће коришћену меру. Она осликава стање gospodarства, успешност господарске политике, те је, такође, мерило тежине социјалних тешкоћа и разлика у друштву. Ипак, она не говори ништа о трајању незапослености, а њен главни недостатак јесте ограничење самог концепта радне снаге на коме се заснива.

Предложене су бројне модификације и побољшања стопе незапослености, али ниједна од њих не представља идеалан или универзалан показатељ. Сваки од тих алтернативних показатеља користи се само у специфичним случајевима као побољшање у односу на класичну стопу незапослености, али сваки има недостатак и ограничење за ширу употребу.

При израчунавању *стопе незапослености у еквивалентима пуног радног времена* припадници радне снаге су пондерисани у зависности од тога да ли раде или траже посао уз пуно или скраћено радно време, а пондери су просечни сати рада непољопривредних радника остварени у одговарајућој години. Ова стопа има иста аналитичка својства као и одговарајуће стопе изражене у особама, али не може обухватити пуну димензију неискоришћења потенцијалног радног времена. Главни недостатак је тај што се ова стопа више не односи на стварне особе и стога је мање разумљива од традиционалне стопе незапослености.

¹¹ Стојадиновић Д., *Макроекономска анализа*, Економски факултет Приштина – Зубин Поток, Зубин Поток, 2003, стр. 367.

Стопа искоришћености потенцијалне количине рада јесте мерило запослених и радног потенцијала, односно, радно способних особа (запослени, незапослени и такозвани скривени незапослени) помножен ефективним и потенцијалним радним временом.

Изгубљени радни сати представљају меру изгубљених и потенцијалних радних сати. Изгубљени радни сати су сати рада које нуде незапослени плус радни сати изгубљени због недобровољног краћег рада. Нужно је да се сви потребни подаци скупљају истовремено. Иначе, радно време у државном органу траје четрдесет часова у радној недељи.¹²

Индекс тежине незапослености означава број дана у којима би просечно сваки радник био незапослен током године када би просечна незапосленост током године, мерена као умножак просечне годишње стопе незапослености и просечног трајања незапослености у данима, била распоређена на све особе унутар радне снаге.

Однос запослени–становништво представља меру одговара на питање колики је део становништва радне доби запослен. Запосленост је статистички одређенији и објективнији концепт од незапослености јер ју је лакше дефинисати и мерити. За разлику од стопе незапослености, она нам не говори ништа о особама које су стварно погођене недостатком посла.

НАЧИНИ ЗА УБЛАЖАВАЊЕ НЕЗАПОСЛЕНОСТИ

За ублажавање незапослености примењују се различити програми. Да би се, рецимо, програмима и мерама активне политике запошљавања, који су утврђени *акционим планом*, обезбедио бољи статус незапослених било је потребно издвојити 2.800.000.000 динара у буџету Републике Србије.¹³ Националним акционим планом запошљавања за

¹²Шундерић Б., *Коментар Закона о запошљавању и осигурању за случај незапослености*, Глосаријум, Београд, 2005, стр. 161.

¹³Национални акциони план запошљавања за 2017. годину, <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2017/01/Nacionalni-akcioni-plan-zaposljanja-za-2017.-godinu.pdf>, доступно дана: 28. 9. 2017.

ову годину, осим посредовања у запошљавању, саветовања о планирању каријере, предвиђени су програми додатног образовања и обуке, мере активне политике запошљавања за особе са инвалидитетом, субвенције послодавцима, јавни радови, стручне праксе, као и подршка samozапосљавању.

Све категорије незапослених највише наде полажу у *програму јавних радова*. Њиме су у 2013. години била обухваћена 153 послодавца-извођача јавних радова који су ангажовали 1118 лица са евиденције НСЗ.

У 2014. години организовани су јавни радови у области социјалних и хуманитарних делатности, одржавања и обнављања јавне инфраструктуре и одржавања и заштите животне средине и природе. Право учествовања имали су органи територијалне аутономије и органи јединица локалне самоуправе, јавне установе и јавна предузећа, привредна друштва, предузетници, задруге и удружења. Средства намењена за организовање јавних радова користе се за накнаду трошкова зарада незапослених лица укључених у јавне радове који не могу бити нижи од минималне зараде, а зависе од степена образовања лица.

Један од програма који је ранијих година био у стању да брзо заустави и донекле преокрене тренд раста незапослености међу младима – *Прва шанса*, у 2014. години је изостатао због недостатка финансијских средстава. У ситуацији да се у буџету за 2015. годину обезбеди довољно финансијских средстава нема сметњи да се наведени програм поново реализује.

Као алтернатива и ове године постојала је *Стручна пракса*, у коју је у 2013. години било укључено 1970 младих до 30 година. По *Јавном позиву* за 2013. годину, током трајања овог програма ангажованим лицима исплаћивана је новчана помоћ у месечном износу од 12.000 динара за лица са средњим образовањем, 16.000 динара за лица са вишим или високим трогодишњим образовањем и 20.000 динара за лица са најмање четворогодишњим високим образовањем.

За разлику од *Стручне праксе* која не подразумева заснивање радног односа, *Програм приправника* значи оспособља-

вање за самосталан рад у занимању за које је стечено одговарајуће образовање, и то заснивањем радног односа. Програм је намењен младима са средњим, вишим или високим образовањем, без радног искуства у струци. Субвенције за отварање нових радних места, према актуелном акционом плану запошљавања, послодавци остварују и запошљавањем особа са инвалидитетом. Исплаћују се у једнократном износу између 150.000 и 400.000 динара по кориснику у зависности од степена развијености локалне самоуправе. За оне на евиденцији НСЗ, који би своје идеје да реализују у својеврстан бизнис, предвиђен је програм подршке запошљавању. Средства се одобравају у виду субвенција ради оснивања радње, задруге, или другог облика предузетништва, односно социјалног предузетништва, незапосленог или удруживањем више незапослених, као и за оснивање привредног друштва уколико оснивач заснива у њему радни однос.

Како предвиђа акциони план, субвенције за овај вид запошљавања у 2014. износиће 160.000 динара по кориснику, осим у случају samozapošljavanja особа са инвалидитетом када се субвенција одобрава у једнократном износу од 200.000 динара по кориснику.

Национални акциони план запошљавања за 2014. годину представља и операционализацију Националне стратегије запошљавања за период 2011–2020, са циљем да се у Србији до краја 2020. године успостави ефикасан, стабилан и одржив тренд раста запослености, као и да се политика запошљавања и институције тржишта рада ускладе са тековинама Европске уније (ЕУ).

Перспективе економског раста и развоја Р. Србије 2011–2020. године

Национална стратегија запошљавања за период 2011–2020. године има за циљ да у наредном периоду пружи подршку развоју Републике Србије у оквиру кога ће запошљавање и смањење релативног сиромаштва заузимати централно место. При томе, Стратегија запошљавања фокусира

се на оне секторе и приоритете који подразумевају подршку извозно оријентисаним гранама индустрије, препознатим и у новом посткризном моделу привредног раста и развоја.

Оновне поставке посткризног модела економског раста и развоја Републике Србије такође претпостављају стицање статуса кандидата и чланства у ЕУ, али и коришћење економских погодности које би наставак процеса европских интеграција донео.

У будућем развоју Републике Србије раст потрошње би требало да се замени растом инвестиција. Циљани параметри су:¹⁴

а) подизање удела фиксних инвестиција на 25% у 2015. и 28% у 2020. години (уз просечни годишњи раст од 9,7%);

б) редукција удела потрошње државе у БДП са 20,5% у 2009. на 12,4% у 2020. години;

в) подизање удела извоза робе и услуга у БДП са 27,6% у 2009. на 65% у 2020. години;

г) битно сужавање дефицита текућих трансакција у платном билансу са 7,1% у 2010. на 3,3% БДП у 2020. години.

До краја посматраног периода продуктивност би се кумулативно увећала за 50,4%, а стопа запослености становништва радног узраста, захваљујући садејству раста запослености и смањивања становништва радног узраста, прешла би границу од 60% у 2020. години (што одговара порасту броја запослених за преко 400.000).

ЗАКЉУЧАК

Незапосленост се све више испољава као глобални и кључни проблем који погађа неразвијене, развијене, али и најразвијеније земље. Тржиште рада у Србији одликује велика незапосленост, која је, уједно, и један од водећих економских проблема у Србији. Највеће потешкоће да нађу посао имају млади, али за њима не заостају ни старији који

¹⁴Национална стратегија запошљавања за период 2011–2020. године, http://www.nsz.gov.rs/live/digitalAssets/0/302_nacionalna_strategija_zaposljavanja_2011-2020.pdf, доступно дана: 29. 9. 2017.

су услед приватизације великих јавних предузећа остали без посла. Влада често разним програмима подстиче запошљавање баш ових група грађана, односно грађана који имају потешкоће да нађу посао.

Велики проблем у Србији је и неподударност понуде и тражње за радом. Такође, образовни систем ствара раднике са вештинама и образовањима која су застарела и која више нису потребна тржишту. Треба извршити реформу образовања у циљу усклађивања понуде рада са тражњом за радом и стварању младих са квалификацијама које савремено тржиште тражи.

У ситуацијама екстремне незапослености послодавци су у позицији да могу бирати радну снагу са евиденције незапослених лица и истовремено држати незапослене у сталном страху од могућег губитка посла. Ситуацију додатно отежавају рад на црно, али и отпуштање радника услед процеса приватизације, стечаја и ликвидације предузећа, као и недостатак правне регулативе, који за последицу има често нередовно исплаћивање зараде, неосновано смањивање зараде или чак неисплаћивање исте или неуплаћивање доприноса за пензијско и инвалидско осигурање, здравствено осигурање и осигурање за случај незапослености.

Проблем незапослености, посебно Срба, изражен је и на Косову и Метохији од рата до данас, па управо из тог разлога све се више младих Срба одлучује да бољи живот потраже као азиланти у земљама Европе.

Од великог је значаја пратити кретање незапослености како би се стално имао увид у то колика је стопа незапослености. Постоје два основна начина прикупљања података о незапосленима. Први се односи на евиденцију незапослених пријављених на заводу за запошљавање, а други на периодично анкетирање узорка радне снаге. Такође, битно је водити рачуна и о случају када радници истих способности примају различите наднице или због одређених личних обележја немају једнаке услове за рад.

За ублажавање незапослености у Србији формирани су

различити програми. Међутим, спровођење таквих програма захтева велика финансијска средства, па из тог разлога поједини програми не могу се реализовати, као што је случај са програмом Прва шанса којим је предвиђено смањење броја младих незапослених лица.

Да би се у Србији до краја 2020. године успоставио ефикасан, стабилан и одржив тренд раста запослености, формирана је Национална стратегија запошљавања за период 2011–2020. Основни циљ ове стратегије јесте да се политика запошљавања и институције тржишта рада ускладе са тековинама Европске уније.

ЛИТЕРАТУРА

1. Петковић М., Јанићијевић Н., Богићевић Миликић Б, *Организација*, Центар за издавачку делатност Економског факултета у Београду, Београд, 2008.
2. Стојадиновић Д., *Макроекономска анализа*, Економски факултет Приштина – Зубин Поток, Зубин Поток, 2003.
3. Шундерић Б., *Коментар Закона о запошљавању и осигурању за случај незапослености*, Глосаријум, Београд, 2005.
4. Ево колико званично има незапослених у Србији, <http://www.pravda.rs/2014/09/17/evo-koliko-zvanicno-ima-nezaposlenih-u-srbiji/>, доступно дана: 20. 9. 2017.
5. Национални акциони план запошљавања за 2017. годину, <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2017/01/Nacionalni-akcioni-plan-zaposljavanja-za-2017.-godinu.pdf>, доступно дана: 28. 9. 2017.
6. Национална стратегија запошљавања за период 2011–2020. године, http://www.nsz.gov.rs/live/digitalAssets/0/302_nacionalna_strategija_zaposljavanja_2011-2020.pdf, доступно дана: 29. 9. 2017.
7. UNMIK Kosovo: Zaposleni, prosečne zarade i fond zarada iz budžeta u 2013, <https://www.makroekonomija.org/unmik-kosovo/unmik-kosovo-zaposleni-prosecne-zarade-i-fond-zarada-iz-budzeta-u-2013/>, доступно дана: 10. 9. 2017.
8. <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/repository/documents/00/02/58/95/zp22092017.pdf>, доступно дана: 25. 9. 2017.
9. <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=2>, доступно дана: 30. 9. 2017.